

Baza lotnictwa morskiego w Dziwnowie

Przemysław Federowicz

Powstanie pierwszych obiektów niemieckiej bazy lotniczej w Dziwnowie (ówczesny Dievenow West) datuje się na rok 1935. Rok ten jest początkiem prężnego rozkwitu niemieckich formacji lądowych, morskich jak i lotniczych. Baza w Dziwnowie miała spełniać kilka zasadniczych zadań. Miała być dużą bazą lotnictwa morskiego znajdującą się w bliskości Zatoki Gdańskiej, gdzie znajdowały się polskie bazy morskie na Helu i w Gdyni. Stacjonujące tutaj formacje lotnicze miały kontrolować żeglugę na wodach zachodniego i środkowego Bałtyku aż po wody szwedzkie i duńskie. Baza miała także zająć się szkoleniem jednostek lądowych Luftwaffe oraz doszkalaniami załóg eskadr bojowych.

W 1935 r. podmokłe tereny zachodniego Dziwnowa zostały przejęte przez Luftwaffe. Osuszono łąki i rozpoczęto budowę infrastruktury bazy na terenie obecnego Półwyspu Międzywodzkiego. Do 1940 r. wybudowano polowe lotnisko trawiaste, duży kompleks koszarowy i administracyjny, 4 duże hangary, nabrzeże dla wodnosamolotów i jednostek pływających oraz kompleks pasów kołowania dla lotnictwa. Wytyczono stawami i pogłębiono pasy startowe na Jeziorze Wrzosowskim i Zalewie Kamińskim. Powołano także dowództwo bazy (*Fliegerhorst-Kommandant 8./III Dievenow*) podporządkowane bezpośrednio dowództwu III Obszaru Lotniczego z siedzibą w Berlinie (*Luftgau-Kommando III*).

Pierwszą formacją lotniczą sformowaną w Dziwnowie w 1937 r. była *Küstenfliegergruppe 306* (grupa lotnictwa przybrzeżnego). W skład grupy wchodziły wodnosamoloty He 60 (Sztab i 1 eskadra) oraz Do 18 (2 eskadra). Dowództwo nad formacją objął porucznik Heinz von Holleben. Do sierpnia 1939 r. grupa stacjonująca w Dziwnowie szkoliła pilotów ze szkół lotniczych Luftwaffe.

Przygotowując się do kampanii przeciwko Polsce w 1939 r. niemieckie lotnictwo skoncentrowało w Dziwnowie (Dievenow), Piławie (Pillau), Dźwirzynie - Rogowie (Kamp) i Unieściu (Nest) większość posiadanego lotnictwa morskiego ze składów *Küstenfliegergruppe 306, 506, 606* i *706*. Dowództwo nad nimi sprawował generał porucznik Joachim Coeler (*F.d.Luft - Ost*) znajdujący się wraz ze sztabem w Dziwnowie, skąd kierował wszystkimi akcjami lotnictwa nad wschodnim Bałtykiem. W sierpniu 1939 r. w Dziwnowie stacjonowały *Stab./KüFlGr 306* (He 60), *1./KüFlGr 306* (He 60), *2./KüFlGr 306* (Do 18) oraz *3./KüFlGr 706* (He 59). Do 4 września wodnosamoloty te patrolowały środkowy i zachodni Bałtyk, Zatokę Gdańską oraz cieśniny duńskie, kiedy to eskadry zostały przebazowane na zachód do Hörnum (Wyspa Sylt), Norderney i do Bug (Wyspa Rugia).

22 października 1939 r. w Dziwnowie została sformowana *Küstenfliegergruppe 806*. Dowództwo nad nią objął porucznik Wolfgang von Wild, późniejszy dowódca lotnictwa na Bałtyku (*Fliegerführer Ostsee*). Grupa składała się z samolotów He 60, He 114 oraz He 111J. *Stab./KüFlGr 806* stacjonował w Dziwnowie, *1./KüFlGr 806* w Dźwirzynie, *2./KüFlGr 806* w Brüsterort oraz *3./KüFlGr 806* w Kiel-Hotlenau. W grudniu 1939 r. grupę odwołano z Bałtyku i przeniesiono do Uetersen.

Wraz z rozwojem lotnictwa morskiego rozbudowywano obiekty bazy w Dziwnowie. Po 1940 r. wybudowano kolejne 3 hangary dla lotnictwa lądowego, stanowiska dział przeciwlotniczych i obiekty radiostacji. Rozbudowano nabrzeża dla wodnosamolotów oraz wybudowano port dla taboru pływającego. W skład jednostek pływających (podporządkowanych Luftwaffe) wchodziły tzw. Flugbetriebsbooty czyli jednostki do

nadzorowania ruchu lotniczego na wodzie, holowania wodnosamolotów i ewentualnego ratowania rozbitków. Początkowo w składzie taboru portowego znajdowały się Flugbetriebsbooty typu A. Były to małe motorówki (Marine-Motorboot) służące głównie do holowania wodnopławców na spokojnych wodach, np. *Fl. A 202* służący w Dziwnowie w 1935 roku. Z czasem na wyposażenie weszły Flugbetriebsbooty typu B. Dwa razy większe okręty np. *Fl. B 211* lub *Fl. B 410*, które mogły pełnić służbę ratowniczą na Morzu Bałtyckim. W rozbudowanym porcie stacjonowały także inne pomocnicze jednostki m.in. tankowiec *Fano XVIII* (Küstentanksegler) oraz barki różnego typu.

Baza w Dziwnowie, podobnie jak w Kamp, Pütznitz, Parow i Nest spełniała rolę szkoleniową. Zadania te realizowała od 1939 r.¹ 6 Szkoła Łączności Luftwaffe (*Luftnachrichten-Schule 6 – See*). Realizowała zadania w obsłudze pokładowych urządzeń radiowych i pokładowych stacji radiolokacyjnych. 20 września 1944 r. pierwszy oddział szkoły (*I./Ln.Schule 6*) został przekształcony w drugi oddział 4 Szkolnego Regimentu Łączności Luftwaffe (*II./Luftnachrichten-Ausbildungs-Regiment 4*) stacjonującego w Dziwnowie. Jednostki te zostały rozwiązane 19 stycznia 1945 roku, a ich personel został ewakuowany lub wcielony do oddziałów lądowych.

W 1944 r. Dziwnów przestał być oazą spokoju. 15 czerwca bazę zaatakowały amerykańskie myśliwce P 51 „Mustang” z 8 Armii Powietrznej. Na wodzie zniszczono wówczas dwie łodzie latające Blohm und Voss Bv 138 typu A-1 o numerach nr 380 (KG+ED) i nr 387 (NA+LR).

Od 1944 r. głównymi zadaniami postawionymi przed lotnictwem morskim na Bałtyku stała się walka z okrętami podwodnymi, alianckimi minami magnetycznymi oraz akcje ratownicze i ewakuacyjne. W lutym 1945 r. do Dziwnowa przebazowano 1 eskadrę 1 Grupy Minowej (*Minensuchgruppe 1*). Składała się ona z 4 transportowych Junkersów Ju 52-MS (Mausi - Schleife)². Były one wyposażone w okrągłe wytwornice pola magnetycznego podwieszane pod kadłubem. Nisko przelatując nad torem wodnym wytworzone pole powodowało zadziałanie zapalnika miny magnetycznej i jej eksplozję. Przykładem takiej akcji było oczyszczanie toru wodnego przed dużym konwojem idącym ze Świnoujścia do Piławy 10 lutego 1945 r. składającego się ze statków *Orion*, *General San Martin*, *Gottingen* i *Pretoria*³. W marcu stacjonujące w Dziwnowie łodzie latające Bv 138 odbywały loty ewakuacyjne do bazy lotniczej w Kamp i do Bug. Jeden wodnosamolot ewakuował zazwyczaj około 50 żołnierzy lub uchodźców.

Z powodów braku możliwości ewakuacji zasobów bazy, większość sprzętu w tym wodnosamoloty porzucono. Kadeci Luftwaffe zostali wcieleni do oddziałów lądowych broniących przyczółka mostowego w Dziwnowie, a sprawne samoloty ewakuowano do bazy w Bug na Wyspie Rugia. Obiekty lotniska zostały zaminowane i przygotowane do wysadzenia, lecz z nieznanых powodów do tego nie doszło. Dziwnów został zdobyty dopiero 4 maja 1945 r.

Po wojnie terenami bazy zainteresowała się PMW. W przedstawionym 30 listopada 1946 r. projekcie m.in. w Dziwnowie miały stacjonować klucze lotnictwa morskiego. 20 grudnia tegoż roku tereny bazy zostały zajęte przez pluton lotniskowy MW, po czym zostało utworzone tam Lotnisko MW. Na miejscu jednostki saperów znalazły 500 pocisków artyleryjskich w tym 30 bomb umieszczonych w zabudowaniach lotniczych celem wysadzenia. Rozbrojono 4 uzbrojone 750 kg bomby oraz 525 min moździerzowych⁴. Zinventaryzowano także pozostawiony przez Niemców sprzęt lotniczy. Znalaziono 29 silników lotniczych BMW, 1 silnik Argus, 28 silników Jumo 211 oraz 33 silniki Jumo 205. Na okolicznych terenach odnaleziono 18 wraków samolotów na różnych etapach zniszczenia oraz 33 pływaki od wodnosamolotów⁵.

W tymże okresie na terenie bazy powołano tajny ośrodek rehabilitacji greckich partyzantów (pod pieczęcią Oddziału II Sztabu Generalnego i MSW). Na jego potrzeby stacjonował w bazie od października 1948 r. klucz łącznikowy składający się z 4 maszyn typu

Po-2. Pod koniec marca 1950 r. samoloty zostały przeniesione na lotnisko w Słupsku. Były to jedne z ostatnich samolotów bazujących w Dziwnowie. Prężnie rozwijające się polskie lotnictwo morskie zrezygnowało z Dziwnowa jako ważnej bazy lotniczej. Tereny te w całości pozostały pod opieką PMW aż do lat 70 tych, kiedy to część budynków mieszkalnych została przekazana rozwijającemu się miastu. Obecnie stacjonują tam jedynie jednostki saperskie PMW.

Przypisy:

- 1) Wcześniej stacjonowała we Flensburgu.
- 2) Niektóre źródła podają także 3 łodzie latające Blohm und Voss Bv 138 MS, lecz nie znajduje to potwierdzenia w pozostałych źródłach.
- 3) za C. Boie „The end Kriegsmarine's Orion and Schlesien” Warships 122/1995
- 4) wg. raportu por. Białkonia dowódcy 1 Morskiej Kompanii Saperów z dnia 29 maja 1947 r.
- 5) wg. wykazu klasyfikacyjno – inwentarzowego, Oddział Portowy lotniska nr 2 w Dziwnowie z dnia 1 stycznia 1948 r.

Bibliografia:

Federowicz P. „Niemieckie lotnictwo morskie Bałtyk 1935 – 1945” rękopis
Jung J., Wenzel B., Abendroth A. „Die Schiffe und Boote der deutschen Seeflieger 1912-1976” Stuttgart 1977
Konarski M, Olejko A. „Polskie lotnictwo morskie 1920 – 56” Gdańsk 1998
Müller W. „Schiffschicksale Ostsee 1945“ Hamburg 1996
Müller W., Kramer R. „Gesunken und verschollen“ Hamburg 1993
Ries K. „Deutsche Flugzeugführer-schulen und ihre Maschinen 1919-45“ Stuttgart 2000
Mapy z lat 1940, 1950 oraz 1999 r.
Raporty inwentaryzacyjne z 1947 i 1948 r.

Przemysław Federowicz